

VLIV PŘÍRODNÍCH PODMÍNEK NA EKONOMIKU VÝROBY MLÉKA

INFLUENCE OF NATURAL CONDITIONS ON THE ECONOMICS OF MILK PRODUCTION

Petr Kopeček

Anotace:

Cílem příspěvku je analýza faktorů působících na ekonomickou efektivnost výroby mléka v různých přírodních podmínkách. Jako jedno z kritérií charakterizujících přírodní podmínky lze považovat cenu zemědělské půdy v Kč za m². Lze vyslovit hypotézu, že v porovnání s méně příznivými oblastmi budou podniky v příznivých oblastech dosahovat vyšší doживosti, případně lepšího zpeněžení mléka, nižších nákladů spojených s chovem dojnic a tudíž i příznivější ekonomiky výroby mléka.

Klíčová slova:

chov dojnic, přírodní podmínky, cena zemědělské půdy, mléko, ekonomika.

Abstract:

The aim of the article is analyse of main factors influences on the milk production profitability in different natural conditions. It is possible express hypothesis, that there are companies farming in compare marginal areas with favourable areas would reach to higher milk yield, eventually better realization of market milk, lower costs connected with dairy cows breeding and thus favourable reasons of milk production economics.

Key words:

dairy cows breeding, natural conditions, price of agricultural land, milk, economics.

ÚVOD

Vzhledem k aktuálnímu významu multifunkčního zemědělství je příspěvek zaměřen na posouzení ekonomiky výroby mléka z hlediska výrobních oblastí. Lze vyslovit hypotézu, že v porovnání s méně příznivými oblastmi budou v příznivých oblastech podniky dosahovat vyšší doживosti, případně lepšího zpeněžení mléka, nižších nákladů spojených s chovem dojnic a tudíž i příznivější ekonomiky výroby mléka.

CÍL

Cílem příspěvku je analýza faktorů působících na ekonomickou efektivnost výroby mléka v různých přírodních podmínkách.

MATERIÁL A METODIKA

Analýza vychází z periodického šetření ekonomiky výroby mléka, kterého se v roce 2003 zúčastnilo 128 podniků – právnických osob.

Jako jedno z kritérií charakterizujících přírodní podmínky lze považovat cenu zemědělské půdy v Kč za m², jelikož ve své úrovni odráží všechny podstatné půdní a klimatické ukazatele. Proto byla cena zemědělské půdy zvolena třídícím kritériem v analyzovaném souboru. Hranici pro stanovení marginálních a příznivých podmínek charakterizuje cena zemědělské půdy 4 Kč za m².

Při kalkulaci nákladů byla použita odečítací metoda. Vedlejší výrobky byly oceněny stálými cenami takto: kilogram narozeného telete 50 Kč, tuna chlěvské mrvy 50 Kč a litr netržního mléka 4 Kč. Statistickou jednotkou byl podnik (ZD, a.s. atd.).

VÝSLEDKY

Přírodní podmínky lze u analyzovaného souboru 128 podniků charakterizovat cenou zemědělské půdy v rozmezí od 1,48 do 12,89 Kč za m². Znamená to, že dojnice byly chovány ve všech výrobních oblastech České republiky. S marginálními podmínkami souvisí jednak vysoký podíl trvalých travních porostů na celkové výměře zemědělské půdy a také orientace chovu krav českého strakatého plemene. Vyplývá to z rovnice $y = 4,6142x + 26,632$ ($P < 0,01$), kde s přírůstkem ceny zemědělské půdy o 1 Kč se podíl holštýnské krve ve stádě zvyšuje o 4,6 % (tab.1).

1. Výrobní podmínky a produkční schopnost podniků v roce 2003

Interval ceny půdy	Počet pod- niků	Výrobní podmínky			Podíl TTP ze z.p.	Výměra z.p. podniku	Doji- vost	Na ha z.p. vyrobena
		Cena m ² z.p.	Podíl Hkrve ¹⁾	Podíl VBU ²⁾				
Kč.m ⁻²	n	Kč	%			ha	l	l
Průměr	128	5,09	47,5	79,4	17,2	2069	6400	1514
≥ 4,01	65	7,02	58,5	81,4	10,7	2279	6768	1522
≤ 4,00	63	3,10	35,3	77,2	25,6	1852	5984	1505
≥ 6,01	38	8,67	67,3	81,5	7,3	2234	7000	1474
4,01-6,00	27	4,70	48,2	81,2	15,3	2343	6499	1586
3,11-4,00	31	3,65	40,0	75,0	22,3	1908	6125	1608
≤ 3,10	32	2,58	29,9	79,7	29,0	1799	5826	1399

¹⁾ podíl krve holštýnských krav

²⁾ podíl volného boxového ustájení

Růst podílu genů mléčného užitkového typu krav souvisí s rostoucí dojitostí. Intenzita výroby mléka na ha z.p. je vyrovnaná, protože výměra z.p. s rostoucí cenou půdy klesá. Výrobní podmínky lze vyjádřit vedle podílu krve holštýnských krav ve stádě i podílem volného boxového ustájení (VBU). Zavedení moderní technologie chovu dojníc společně s chovem holštýnských dojníc s sebou mimo jiné přináší i zvýšení produktivity práce a normy obsluhy (tab.2).

2. Úroveň produktivity práce a normy obsluhy v roce 2003

Interval ceny půdy	Dojitost na krávu za rok	Na 1 pracovníka		Na hodinu pracovní síly ¹⁾
		dojnic	vyrobena mléka	
Kč.m ⁻²	l	ks	l	
Průměr	6 400	32	203 884	98
≥ 4,01	6 768	33	223 625	107
≤ 4,00	5 984	31	183 186	88
≥ 6,01	7 000	31	218 923	105
4,01-6,00	6 499	35	229 749	110
3,11-4,00	6 125	31	188 330	90
≤ 3,10	5 826	30	177 458	85

¹⁾ fond pracovní doby 2088 pracovní hodiny včetně placených svátků v roce 2003

Výstavba volných boxových stájí souvisí jednak s růstem odpisů dlouhodobého investičního majetku na straně jedné a na straně druhé s poklesem pracovních nákladů na krmný den v důsledku růstu normy obsluhy. Navíc s rostoucí intenzitou výroby, resp. s rostoucí doživostí se zvyšovaly náklady na krmiva, především na krmiva vlastní a zcela logicky i náklady na krmný den celkem (tab.3).

3. Náklady chovu dojníc na krmný den v roce 2003 (Kč)

Interval ceny půdy	Pracov. nákl.vč. pojišt.	Náklady na krmiva			Plem.a veter.sl. vč. léků	Odpisy, opravy, energie	Amor- tizace dojnic	Ostatní náklady a režie	Nákl. na KD celkem
		vlast- ní	nakou- pená	cel- kem					
Kč.m ⁻²	Kč								
Průměr	18,90	38,28	18,83	57,12	8,28	16,78	14,54	30,07	145,68
≥ 4,01	18,37	41,34	19,38	60,71	8,73	17,22	15,10	31,52	151,66
≤ 4,00	19,50	34,81	18,22	53,03	7,77	16,28	13,90	28,43	138,90
≥ 6,01	19,57	45,36	16,96	62,32	8,52	16,08	15,90	34,12	156,51
4,01-6,00	16,98	36,68	22,18	58,86	8,98	18,54	14,18	28,50	146,03
3,11-4,00	19,00	37,20	16,01	53,21	8,24	17,29	13,43	28,20	139,38
≤ 3,10	20,07	32,13	20,69	52,82	7,24	15,14	14,42	28,68	138,36

Dodatečný vklad krmiv se projevil ekonomicky příznivě jelikož doživost rostla rychleji než náklady na krmný den. Projevilo se to poklesem nákladů na litr prodaného mléka s rostoucí užitkovostí (tab.4).

4. Rentabilita výroby tržního mléka v roce 2003

Interval ceny půdy	Cena za litr tržního mléka	Podíl mléka ve tř. j. Q.	Bez státní podpory			Včetně státní podpory			
			Nákl. na litr mléka	Zisk na litr mléka	Míra renta- bility	Státní podpora na litr	Nákl. na litr mléka	Zisk na litr mléka	Míra renta- bility
Kč.m ⁻²	Kč	%	Kč		%	Kč			%
Průměr	7,83	53,1	8,19	-0,36	-4,4	0,17	8,19	-0,20	-2,4
≥ 4,01	7,83	55,4	8,06	-0,23	-2,8	0,14	8,06	-0,08	-1,0
≤ 4,00	7,83	50,1	8,37	-0,54	-6,5	0,20	8,37	-0,34	-4,1
≥ 6,01	7,82	55,4	8,02	-0,21	-2,6	0,14	8,02	-0,07	-0,9
4,01-6,00	7,85	55,5	8,10	-0,25	-3,1	0,15	8,10	-0,10	-1,2
3,11-4,00	7,81	43,2	8,24	-0,43	-5,2	0,20	8,24	-0,23	-2,8
≤ 3,10	7,84	58,0	8,51	-0,67	-7,9	0,20	8,51	-0,47	-5,5

Nicméně náklady 8,06 Kč na litr tržního mléka v příznivějších oblastech nezajistily při ceně 7,83 Kč rentabilitu výroby ani včetně kompenzační platby 0,14 Kč litr mléka. Přesto se příznivě projevil efekt ředění fixních nákladů rostoucí doživostí u podniků hospodařících v příznivých oblastech, což při téměř konstantní ceně mléka představuje rozdíl v rentabilitě 3,7 %, resp. 3,1 % včetně kompenzační platby oproti podnikům v marginálních podmínkách. To představuje rozdíl v zisku, resp. v ekonomickém přínosu (vč. oceněných vedlejších výrobků) 1 601 Kč, resp. 1 381 Kč včetně kompenzační platby (tab.5).

5. Ekonomika chovu dojnice v roce 2003

Interval ceny půdy	Bez státní podpory na krávu za rok				Včetně státní podpory na krávu za rok				
	Náklady	Tržby	Výnosy	Ek. přínos	Státní pod.	Nákla- dy	Tržby	Výnosy	Ek. přínos
Kč.m ⁻²	Kč				Kč				
Průměr	53174	47215	50979	-2195	1012	53174	48227	51991	-1183
≥ 4,01	55354	50028	53909	-1445	909	55354	50937	54819	-536
≤ 4,00	50699	44022	47653	-3046	1129	50699	45151	48782	-1917
≥ 6,01	57127	51988	55747	-1380	902	57127	52890	56648	-479
4,01-6,00	53302	47758	51782	-1520	919	53302	48677	52700	-602
3,11-4,00	50873	44512	48419	-2454	1162	50873	45673	49581	-1292
≤ 3,10	50503	43471	46792	-3711	1093	50503	44564	47884	-2618

DISKUSE

Z posouzení závislostí mezi úrovní dojivosti a ekonomickými výsledky chovu dojených krav v jednotlivých výrobních oblastech v období 2000 až 2003 (KOPEČEK, 2000a, 2000b, 2004) se potvrdila hypotéza, že podniky hospodařící v příznivějších výrobních oblastech dosahovaly vyšší dojivosti, nižších nákladů na litr prodaného mléka spojených s vyšší dojivostí nikoliv s cenou půdy a tudíž i příznivější ekonomiky výroby mléka. Nepotvrdila se však teze, že podniky hospodařící v příznivějších podmínkách jež dosahovaly vyšší úrovně dojivosti budou realizovat mléko za příznivější nákupní ceny.

ZÁVĚR

Z výsledků ekonomických projevů přírodních podmínek vyplynulo, že podniky hospodařící v příznivějších oblastech byly zaměřeny na chov dojnic holštýnského plemene, které byly chovány v objektech s volným boxovým ustájením, což vytvářelo lepší předpoklady pro vysokou užitkovost, produktivitu práce a příznivé ekonomické výsledky.

LITERATURA

- KOPEČEK, P. (2000a):** Vliv přírodních podmínek na ekonomiku výroby mléka. In: Den mléka 2000. ČZU, Praha, s. 23-25.
- KOPEČEK, P. (2000b):** Vliv přírodních podmínek na ekonomiku výroby mléka. In: Aktuální problémy šlechtění, chovu, zdraví a produkce skotu. JU, České Budějovice, s. 378-380.
- KOPEČEK, P. (2004):** Vliv vybraných faktorů v chovu skotu na ekonomiku výroby mléka. Disertační práce. ČZU Praha, 2004, 335 s.

Příspěvek vznikl v rámci institucionální podpory výzkumného záměru MZE0002725101 „Analýza a vyhodnocování možností trvalé udržitelnosti zemědělství a venkova ČR v podmínkách EU a Evropského modelu zemědělství“.

Kontaktní adresa:

Ing. Petr Kopeček, Ph.D., Výzkumný ústav zemědělské ekonomiky, Mánesova 75, 120 58 Praha 2, Česká republika, kopecek@vuze.cz, +420 222 000 160